

Diwygio Barnett: Beth yw dyfodol cyllido Cymru?

Dr. Eleanor Roy

Yn ôl Comisiwn Holtham, mae Cymru ar hyn o bryd yn cael ei thangyllido o ryw £300 miliwn y flwyddyn. A yw hi'n bryd edrych eto ar fformiwla Barnett, sef y system ddadleuol sy'n cael ei defnyddio i gyllido datganoli? Beth yw'r opsiynau eraill, a beth fyddai goblygiadau'r rheini i Gymru?

Fformiwla Barnett

Dull anstatudol yw fformiwla Barnett o benderfynu ar newidiadau a wneir i'r modd y caiff y gweinyddiaethau datganoledig eu cyllido. Mae'r fformiwla wedi'i seilio ar y newidiadau a wneir i wariant adrannau Llywodraeth y Deyrnas Unedig ac ar gyfran y boblogaeth ym mhob gwlad.

Dros y blynyddoedd, mae fformiwla Barnett wedi'i beirniadu am beidio â bod yn ddigon atebol, cyfiawn a theg. Yn 2008, arweiniodd y beirniadu hwn a'r galw am adolygu'r fformiwla at sefydlu Comisiwn Calman yn yr Alban a Chomisiwn Holtham yng Nghymru.

Y galw am adolygu'r fformiwla

Roedd gan y Comisiwn ar Ddatganoli yn yr Alban (Calman) gyloch gorchwyl eang, sef adolygu'r holl ddatblygiadau mewn datganoli yno, gan gynnwys y system gyllido bresennol a'r opsiynau eraill. Roedd cylch gorchwyl y Comisiwn Annibynnol ar Ariannu a Chyllid i Gymru (Holtham) ychydig yn fwy penodol, sef canolbwyntio ar sut y caiff datganoli ei gyllido'n unig yng Nghymru.

Calman a datganoli'r system drethu

O ran cyllido datganoli, roedd argymhellion Calman yn canolbwyntio'n bennaf ar ddatganoli'r system drethu, gan gynnwys:

- cwtogi 10c ar y gyfradd sylfaenol a'r gyfradd uchaf o dreth incwm, a defnyddio hyn i greu cyfradd treth incwm newydd i'r Alban;
- datganoli sawl rhan arall o'r system drethu;

- cwtogi'r grant bloc i gyd-fynd â'r cynnydd cyfatebol mewn refeniw treth.

Holtham a 'therfyn isaf Barnett'

Yn ôl Comisiwn Holtham:

- o dan y trefniadau presennol, mae Cymru'n cael ei thangyllido o ryw £300 miliwn y flwyddyn;
- er mwyn cyllido Cymru'n deg, dylid seilio'r system ar anghenion cymharol;
- gan y byddai newid i system o'r fath yn cymryd amser, awgrymwyd y gellid cyflwyno 'terfyn isaf Barnett' dros dro, er mwyn sicrhau nad yw gwasanaethau cyhoeddus yn cael eu tangyllido ymhellach yng Nghymru.

Yn y tymor hwy, awgrymwyd y gellid edrych ar ddatganoli'r system drethu, yn debyg i'r argymhelliad a wnaeth Calman, ond gyda golwg ar anghenion penodol Cymru.

A yw hi'n bryd newid y system?

Yn y Trydydd Cynulliad, cafwyd cefnogaeth unfrydol i gynnig a alwodd ar Lywodraeth y Deyrnas Unedig i gyflwyno terfyn isaf i'r fformiwla ar unwaith, cyn diwygio'r system yn ehangach maes o law. Ceir cytundeb mai mater i bobl Cymru fyddai datganoli'r system drethu, ac mae Prif Weinidog Cymru wedi datgan y byddai angen refferendwm arall er mwyn gwneud hyn.

Pe bai angen edrych ar ddatganoli'r system drethu yn y dyfodol, cytunir yn gyffredinol y byddai'n rhaid creu trefniadau gyda golwg benodol ar amgylchiadau economaidd-

gymdeithasol Cymru. Er enghraifft, gallai refeiwiw trethi yng Nghymru fod yn wahanol iawn i'r refeiwiw hwnnw yn yr Alban, a byddai'r risgiau a fyddai ynghlwm wrth ddatganoli'r system drethu yn dra gwahanol yn yr un modd.

Y rhwystrau rhag diwygio Barnett?

Mae Llywodraeth bresennol y Deyrnas Unedig wedi datgan nad yw diwygio Barnett yn

Terfyn isaf Barnett

Awgrymodd Comisiwn Holtham y dylid cyflwyno 'terfyn isaf' fel rhan o fformiwla Barnett, drwy roi trothwy ar y cyllid presennol i sicrhau na fydd gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru'n cael eu tangyllido ymhellach yn y dyfodol. Awgrymwyd y gellid gwneud hyn drwy luosi unrhyw gynnyddiau i Gymru â 114 y cant, gan ychwanegu'r swm hwn at y cyfrifiad a wneir eisoes drwy fformiwla Barnett. Felly, byddai unrhyw gynnydd yng ngwariant un o adrannau Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn cael ei luosi â'r canlynol:

- y ffactor cymharedd;
- cyfran y boblogaeth;
- 114 y cant.

Cymerer, er enghraifft, bod un o adrannau Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn bwriadu gwario £100 miliwn yn ychwanegol, tra bo 90 y cant o'i gweithgareddau wedi'u datganoli a'r amcangyfrifon diweddaraf yn dangos bod poblogaeth Cymru yn 5.79 y cant o boblogaeth Lloegr. Drwy gyfuno'r elfennau hyn gyda'r terfyn isaf o 114 y cant, byddai'n rhoi swm canlyniadol cadarnhaol o £5.9 miliwn i Gymru, yn hytrach na £5.2 miliwn heb y terfyn isaf.

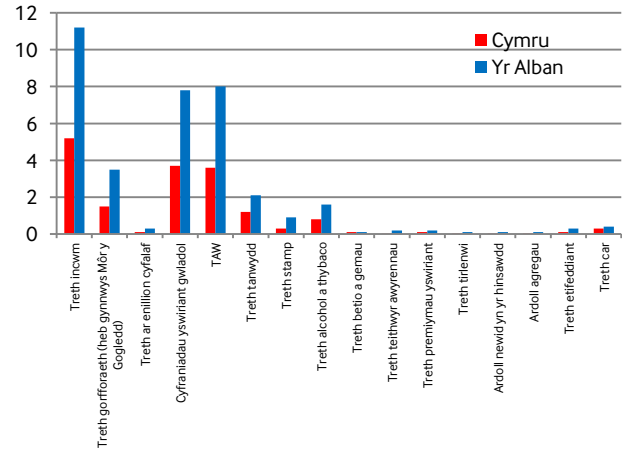
Gyda'r terfyn isaf: 100 x 90 x 5.79 x 114

Heb y terfyn isaf: 100 x 90 x 5.79

Gan fod Cymru eisoes mewn perygl o gael ei thangyllido o'i chymharu ag ardaloedd yn Lloegr, awgrymwyd y byddai'n amhriodol defnyddio'r terfyn isaf pan fyddai angen lleihau unrhyw gyllid i Gymru.

flaenoriaeth, gan mai'r peth pwysig yw canolbwyntio ar leihau'r diffyg yng nghyllid y wlad.

Refeiwiw a gasglwyd drwy drethi'r Deyrnas Unedig, 2007-08 (£ biliynau)

Ffynhonnell: GERS a Chomisiwn Holtham

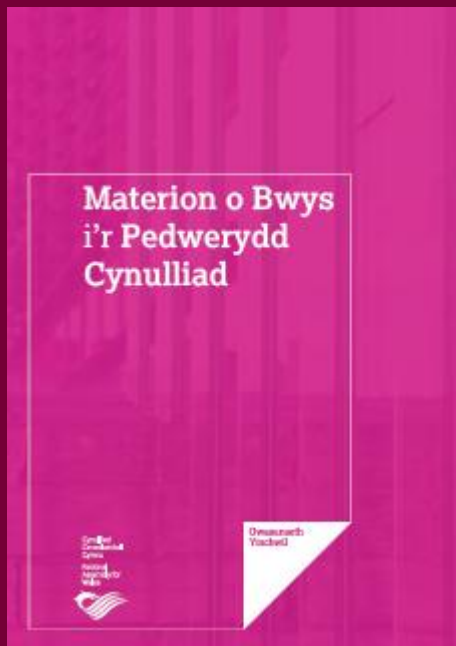
Yn hanesyddol, bu rhesymau gwleidyddol dros osgoi diwygio Barnett. Rhan o'r ddatl oedd y byddai symud i system sy'n seiliedig ar anghenion yn cael effaith niweidiol ar floc yr Alban. Gyda chyflwyno Bil yr Alban ym mis Tachwedd 2010 a'r camau sydd wedi'u cymryd tuag at ddatganoli'r system drethu yno, gallai'r rhwystr hwn ddiflannu, gan arwain at ddiwygio'r fformiwla fel y mae'n berthnasol i Gymru.

Y sefyllfa ddiweddaraf

Dyweddodd Llywodraeth y Deyrnas Unedig y byddai, yn sgil pleidlais o blaid rhagor o bwerau deddfu yn y refferendwm diweddar, yn sefydlu proses debyg i broses Calman ar gyfer Cymru.

Mae Prif Ysgrifennydd y Trysorlys (Danny Alexander) wedi cadarnhau y dylai'r trafodaethau gychwyn rhwng y Trysorlys a Llywodraeth Cymru ynghylch argymhellion Holtham. Er iddo ddweud nad yw diwygio fformiwla Barnett yn flaenoriaeth ar hyn o bryd, dywedodd hefyd y byddai'n ystyried y posibilrwydd o gyflwyno 'terfyn isaf' fel rhan o'r fformiwla.

Erthygl o gyhoeddiad gan y Gwasanaeth Ymchwil

Materion o Bwys i'r Pedwerydd Cynulliad

Mae'r ddogfen hon wedi cael ei pharatoi'n arbennig ar gyfer Aelodau'r Cynulliad gan y Gwasanaeth Ymchwil. Mae'n trafod rhai o'r pynciau hynny sy'n debygol o fod o bwys i Aelodau yn ystod y Pedwerydd Cynulliad.

Materion o Bwys i'r Pedwerydd Cynulliad

Am rhagor o gyhoeddiadau, gweler **ein tudalennau ar wefan y Cynulliad**.
www.cynulliadcymru.org/bus-assembly-publications-research.htm

Y Gwasanaeth Ymchwil
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1NA

E-bost: **Research.Service@wales.gov.uk**
Twitter: **[@YmchwilCCC](https://twitter.com/YmchwilCCC)**